

DUBRAVKA IVŠIĆ MAJIĆ

Žute minute

Nazivi za boje spadaju u najotvorenije leksičke skupove i smatra se da u hrvatskome postoji više od tisuću naziva za boje. Ako imate koju minutu, pročitajte odakle nam naziv za žutu boju i neke njezine nijanse.

Pridjev *žut* naslijeđen je iz praslavenskoga **žltъ(jъ)* (usp. i u drugim slavenskim jezicima: slovenski *žolt*, ruski *жёлтый*, poljski *żółty*), što je podudarno s litavskim *geltas* 'žut' i izvedeno od indoeuropškoga korijena **g^hel-*. Moguće je da je izvorno riječ o indoeuropškome korijenu **g^helh₃-* 'žut, zelen', od kojega su u slavenskim jezicima, pa tako i u hrvatskome, nastale riječi za *zelen* (od praslavenskoga **zelenъ*, usp. slovenski *zelen*, ruski *зелёный*, poljski *zielony*), *zlato* (od praslavenskoga **zolto*, usp. slovenski *zlató*, ruski *золото*, poljski *złoto* i novčana jedinica *złoty*) i *žuč* (od praslavenskoga **žblčъ*, usp. slovenski *žplč*, ruski *жёлчь*, češki *žluč*).

U drugim indoeuropskim jezicima riječi izvedene od korijena **g^helh₃-* također znače štogod žuto i/ili zeleno. U latinskome je od toga korijena izveden pridjev *helvus* 'žučkast, sivosmeđ' i imenica *bolus* 'kupus, zelje, povrće'. U grčkome je taj indoeuropski korijen dao primjerice pridjev *χλωρός* [khlōrós] 'zelenožut, blijed' (od kojega je poslije stvoren naziv za kemijski element *klor*), a od njega je tvorena i imenica *χολέρα* [kholéra] 'želučana bolest', koja se nalazi i hrvatskome nazivu bolesti *kolera*. U germanskim su jezicima odrazi indoeuropškoga korijena **g^helh₃-* riječi za 'žuto' i 'zlato', npr. engleski *yellow* 'žut', njemački *gelb* 'žut' te engleski *gold*, njemački *Gold* 'zlato', usp. i naziv za staru nizozemsku novčanu jedinicu *gulden* (od pridjeva koji znači 'zlatan').

Svaka boja ima gotovo beskonačno mnogo nijansa, pa tako ima i gotovo jednako toliko naziva za njih. Pod nijansom boje ovdje se podrazumijevaju 'različite promjene boje u kromatskoj kvaliteti, svjetlini ili zasićenosti'. Neki su od etimološki zanimljivijih naziva za nijanse žute boje *bež*, *drap*, *kaki*, *krem* i *oker*. Morfološki gledano riječ je o nesklonjivim pridjevima, a etimološki to su posuđenice.

Nazivi *bež*, *drap* i *kaki* u suvremenim se rječnicima slično definiraju. *Bež* se definira kao 'boja neobojene vune, žučkasta boja, boja pijeska', *drap* kao 'boje žutike, boje pijeska ili svijetle zemlje' te se katkad smatra istoznačnim s pridjevom *kaki*, koji se definira kao 'boje zemlje, žučkastosmeđ, boje pijeska'.

Naziv *bež* podrijetlom je iz francuskoga i izvorno mu je značenje 'boja sirovoga platna'. *Drap* je izvorno 'boja sirove vune', a naziv je u hrvatski posuđen iz austrijskonjemačkoga *drapp*. U njemačkom je *Drap* i naziv za 'tešku vunenu tkaninu', ishodište mu je kasnolatinska riječ *drappus*, koja je označavala 'tkaninu ili krpu'. Te su riječi u osnovi i hrvatske riječi *draperija* 'ukrasna naborana zavjesa ili prekrivač'. Naziv *kaki* dospio je

u hrvatski preko europskih jezika (usp. njemački *Kbaki* ‘svijetla zemljanosmeđa boja’, engleski *khaki*), a potječe iz perzijskoga *hākī* ‘boje prašine’, što je izvedeno od *hāk* ‘prašina, zemlja’, pa je tako boja *kaki* izvorno ‘boja prašine ili zemlje’.

Boja *krem* definira se kao ‘žučkastobijela’, a pridjev *krem* u hrvatski je dospio preko njemačkoga *creme* iz francuskoga *crème* ‘vrhnje’. Boja *krem* izvorno je boja vrhnja, a francuska riječ *crème* ishodište je i hrvatske riječi *krema*.

Oker je mineralni pigment koji se sastoji od željezovih oksida žute, smeđe i crvenosmeđe boje. Pridjev *oker* u rječnicima ima značenje ‘zagasite žute boje, boje sijena ili svijetle zemlje, koji je između blijede žute i smeđe boje’, potječe iz grčkoga *ὄχρος* [ōkhros] ‘blijed, žut’, a u hrvatski je dospio zacijelo uz posredništvo njemačkoga *ocker* i latinskoga *ochra*.

Pretplatite se na deseto godište *Hrvatskoga jezika*!

Pretplatiti se možete putem e-adrese hrjezik@ihjj.hr ili mrežnih stranica knjige.ihjj.hr. Uplate se šalju na račun u Privrednoj banci Zagreb: HR6023400091110616363 s naznakom „za *Hrvatski jezik*”. Svi pretplatnici postaju članovi Kluba pretplatnika časopisa *Hrvatski jezik* te ostvaruju pravo na 40 % popusta na sva institutska izdanja.